

TRGOVSKI LIST

Časopis za trgovino, industrijo in obrt.

Naročnina za ozemlje SHS: letno 180 Din, za 1/2 leta 90 Din, za 1/4 leta 45 Din, mesečno 15 Din; za inozemstvo: 210 Din. — Plača in toži se v Ljubljani.

Uredništvo in upravništvo je v Ljubljani v Simon Gregorčičevi ulici. Dopisi se ne vračajo. — Štev. pri čekovnem zavodu v Ljubljani 11.953.

LETO X.

Telefon št. 2552.

LJUBLJANA, 29. septembra 1927.

Telefon št. 2552

ŠTEV. 112.

Komercializacija naših državnih železnic.

Že dolgo se govori o komercializaciji državnih železnic. Potrebo po komercializaciji poudarjajo v zadnjih letih gospodarski krogi stalno na vseh svojih zborovanjih. Zahtevi se ni dalo doslej še konkretnije oblike, zaenkrat se samo poudarja, da je treba železniško upravo rešiti birokratizma, da jo je treba temeljito reorganizirati in postaviti na zdravo komercialno bazo. Nemogoči predpisi, okosteni birokratični aparat, so ustvarili nevzdržno stanje, ki paralizira naš promet in ogroža vse naše gospodarstvo. Če žile ne delujejo, mora organizem propasti in če železnice ne morejo izvršiti svojih funkcij, mora neizogibno slediti pogibelj gospodarstvenega organizma.

Gospodarski krogi so radi bolehanja naših prometnih razmer najbolj trpeli in potrebno je bilo dolgoletnega vpitja in nebroj opominov, da so se slednjič tudi merodajni krogi zavledli težkega in resnega položaja, v kojem se nahajajo naše železnice. Pripravlja se konferenca, na kateri bo dana tudi gospodarskim krogom prilika, da iznesejo svoje težnje, da izrazijo svoje želje in s predlogi pripomorejo k ozdravljenju ali vsaj izboljšanju razmer.

Dvomimo, da pridemo že v doglednem času do zadovoljive rešitve, toda zadovoljni smo, da so prišli merodajni krogi vsaj do spoznanja, da je nujna remedura neobhodno potrebna, makar da so prišli k temu spoznanju samo vsled sile razmer!

Nebroj predpisov, ki se vsaki dan menjajo in izpopolnjujejo, komplicirajo poslovanje do absurdnosti. Ne samo, da se mora za nepotrebno pisarenje vzdrževati velikanski uradniški aparat, ki stane in občutno podraži upravo, ampak je tudi osebje izven pisaren, kakor n. pr. prometno osebje, tako obremenjeno s strogimi in često do skrajnosti zamotanimi predpisi, da s tem v prav občutni meri trpi služba sama. Ne glede na svojo naporno službo mora prometnik tudi na velikih postajah, kjer mora odgovorni službi posvetiti vse sile, sestavljati poročila in statistike. In tudi sprevodnik, ki spremlja vlak, se mora celo med vožnjo ukvarjati s sestav-

ljanjem številčnega pregleda potujočega občinstva, uporabljene tonaže itd. Mar je pri tem čuda, kakor se je slišalo na zadnji konferenci železničarjev, da je kontrolor naletel na sprevodnika, ki je izgotovil to statistiko že predno je nastopil vožnja! Kako naj se potem s takimi poročili računa in kolike vrednosti so take statistike?!

In kako je z nabavami materiala pri železnici? O tem bi se dale napisati knjige. Naj navedemo samo primer, da se je morala pred kratkim podati na pot cela komisija, sestojča iz treh višjih uradnikov samo za to, da je nakupila neznamenit paket zobotrebecev za nek salonski voz! Da morajo imeti ti trije višji uradniki primerne dnevnice in poleg tega še pisarniško osebje za sestavljanje zapisnikov, je pač samo po sebi razumljivo. Kako dragoceni so pač taki zobotrebeci! In da je od nabave materiala pa do uporabe istega potrebno okoli 80 podpisov, tudi če gre za petdinarske vrednosti, ni nič čudnega. Seveda tudi ni prav nič čudnega, da mora voditi tako gospodarstvo končno do popolne propasti.

O kaki smotreni tarifni politiki ni pri nas seveda govoriti. Vse računa le s finančnim efektom. Deficite je kriti s povišanjem tarif! To povzroča najmanjši študij, a s tem da vodi taka tarifna politika do gospodarskega poloma, se pri nas ne računa. Vladni režimi se menjajo, novi režim odlaga odgovornost na prejšnji in da krije deficite, koje je povzročila pogrešna politika prejšnjega režima, mora kajpada zvišati tarife. Tako smo doživeli, da smo v zadnjem letu radi previsokih tarif izgubili 90% tranzitnega prometa in da tudi notranji promet pada in peša. Edino, kar nas danes še tolaži, je dejstvo, da so že tudi vladni krogi spoznali nevzdržnost položaja in da uvidevajo potrebo po nujnih in temeljitih reformah. Želeli bi le, da bi se pri tem ne preneglivali in da se pri reorganizaciji upoštevaljo želje onih, ki danes radi slabih prometnih razmer največ trpijo in ki imajo v tem oziru tudi najboljše izkušnje!

Svetovni žitni pridelek.

Tendenca ameriških žitnih borz je kazala v zadnjih dneh nazadujočo tendenco. Znižanje cen ima deloma vzrok v poročilih o večji padavini v Avstraliji, koje pridelek so pred kratkim vsled suše smatrali še za ogrožen. S tem bo dosegel letošnji pridelek pač višino, ki je v zadnjih letih ni mogel zaznamovati. Odločilna za svetovni pšenični previšek je bogata kanadska letina, ki zaostaja letos, kakor smo že poročali, le prav malo za rekordnim pridelkom leta 1923 in ki prekaša vse letine od tedaj naprej. Tudi USA izkazuje prav dober pridelek, in so cene na borzah hitro padle. Tega gibanja se je hitro polastila seveda tudi špekulacija. Po sedanjem položaju obstoja prav malo izgleda, da bi se tendenca spremenila, čeprav se poročila iz nekaterih evropskih dežel ne glasijo posebno ugodno. Sicer so pridelali skoraj povsod zneske nad povprečnostjo, a blago je včasih tako

vlačno, da na konserviranje ni mogoče misliti in se mora žito večkrat porabiti za krmo. Zlasti neugodni so v tem oziru zaključki v Zahodni Nemčiji in v Franciji. Kljub temu je pa Francija uvozno carino na žito dvignila za več kot za dvakratno izmero. Ta odredba, izdana v svrhu zaščite poljedelstva, se je pa izkazala za brezuspešno, ker je cena ameriške pšenice vendarle prenilka. V Srednji Evropi je pridelek dober, in ne bo nobena dežela navezana na večje importe. Tudi jugoslovanski pridelek bo izdatnejši in boljši, kot so se glasila prva poročila. Glede Rumunije glej posebno poročilo. V Rusiji se je kakovost žita bistveno zboljšala. Rusija jamči za svojo pšenico 48 odstotno lepilno vsebino, a množina pridelka je vsled geografično neugodne razdelitve razmeroma majhna. Splošni zaključek je torej ta, da bo letos zelo veliko žita.

Zakaj se naš izvoz sadja ne razvija uspešno?

Na vprašanje zakaj se izvoz našega sadja ne razvija tako kakor bi bilo želeti, je navedel praktik, priznani strokovnjak naslednje glavne vzroke:

1. Našega kmeta sadjarja še do danes nismo mogli in ga tudi do doglednega časa ne bomo mogli vzgojiti v smislu večje cenitve sadja, ga prepričati, da je pravočasno in pravilno obiranje, primerno shranjevanje sadja do onega časa, dokler ne pride kucep, ne samo kupcu, ampak tudi njemu v korist. Premalo je še uvideven, premalo strokovno izobražen in premalo trgovec v smislu realnega prodajalca. Preveč čaka na kupca, mesto da bi ga iskal, vsled tega mu segnje mnogo sadja, ali pa ga pretvarja v jabolčnik, ki se ponavadi porabi doma, če ga proda, pa ne dobi iste cene, ki bi jo dobil za sadje. Sortiranje sadja mu je komaj po imenu znana stvar. Vendar smemo trditi, da pot pelje kvišku, sicer počasi, ali vendar.

2. Druga ovira je neenakomerna letina, torej eno leto preveč, drugo premalo sadja. Inozemski trg potrebuje trajnega in rednega dobavitelja. Vsled goratega terena Slovenije je pri nas le ekstenzivno sadjarstvo možno in rentabilno. Temu je deloma tudi pripisovati neenakomernost v rodovitnosti. Mnogo se ne bo dalo pomagati, vendar smo prepričani, da bi se dalo tudi v tem oziru marsikaj doseči in sicer s primernim gnojenjem in negovanjem sadnega drevja ter s pravilnim, razmeram prilagodnim sadnim izborom.

3. Izvoz hira tudi radi pomanjkanja lepega, kakovostnega in sortiranega sadja. Če že kakovostnega ne, lepo pobarvanega, ki privablja kucepe. Zdi se nam, da se je nekoliko preveč glasovalo za renski bobovec. V enem decenju bo z njim naš trg preplavljen. Sadni izbor za Slovenijo naj bi se oziral tudi na manjše okolice, seve v zmislu produkcije kakovostnega sadja, z majhnim izborom, da bi se dobilo več enake robe (malo vrst a odgovarjajočih). S precepljenjem starejšega, tem razmeram ne odgovarjajočega sadnega drevja, bi prišli kmalu do cilja.

4. Manjka nam izvoznikov večjega stila, z večjo obratno glavnico. Izšolani sadni trgovci, dobri poznavalci zunanega trga so redki, kot bele vrane. Pač pa kvarijo našo trgovino razni nepoklicni prekupčevalci. Manjka večje število nabiralskih skladišč, vsaj v glavnih sadnih centrih in večje skupno centralno izvozno skladišče, (n. pr. v Mariboru) s primernimi prostori za shranjevanje, vlaganje in razpošiljanje sadja. Potrebne bi bile primerne kleti, kjer bi se dalo sadje shraniti do onega časa, v katerem bi se dosegla najboljša cena na zunanem trgu. Premalo se izkorišča konjunktura. Le pregledane, vsem razmeram odgovarjajoče pošiljke, bi se smele odpremiti. Stroga kontrola bi bila tu neobhodno potrebna. Moderna avkcijska dvorana naj bi nudila kupcu inozemcu in tuzemcu primerno izbiro in omogočila hitro nakupovanje. Čas je ravno v trgovini zlato. Takšno skladišče bi moralo biti v zvezi z moštarno, ali pa konzervno tovarno, ki bi preostalo in neodgovarjajoče sadje predelali v jabolčnik, sadne soke ali druge trajne sadne konzerve. Zakaj lahko Wür-

tenberžani izvažajo toliko sadjevca in brezalkoholnih pijač! Večkrat so to ravno izdelki iz našega sadja. Koliko lepega blaga gre ala rinfuza v inozemstvo z mnogo prenizko ceno, dosegli bi mnogo večji izkupiček, ako bi se vse sadje predhodno sortiralo. Daleč smo še v ozadju in mnogo bo še segnilo sadja, predno pridemo do spoznanja in cilja.

5. Nimamo še nobenih zakonitih ali vsaj uzančnih določb, glede enotnega sortiranja, vkladanja in razpošiljanja sadja. Še vedno tavamo v temi glede izvozne posode. Boj za in kontra ameriški, tirolski, nemški, karolinodvorski zaboj in način pakovanja ne pride do konca kot 30-letna vojna. Premalo je razumevanja za dobro stvar od strani države, pa tudi od drugih merodajnih činiteljev. Reelna in primerna baza za izvoz, katero bi morali upoštevati vsi izvoznikarji, nam je neobhodno potrebna.

6. V sezoni izvažanja in razpošiljanja sadja nam manjka večkrat primernih vagonov, ali se pa ti vagoni ne dostavljajo pravočasno. In kakšni so včasih? Pred eno uro so se v njih transportirale ose svinje, kmalu na to se v površno osnažene in smrdljive vagone naklada sadje. Premalo se upošteva dejstvo v tu- pa tudi v inozemstvu, da je naše sadje brzovozna roba, ki se ne sme prekladati in stati cele dneve na postajah, izloženo raznim vremenskim neprilikam. Tudi nepotrebno in neprevidno premikanje teh vagonov je škodljivo. Koliko sadja se pokvari na transportih, ker nimamo primernih špeciálnih vagonov s primerno ventilacijo, hladilniki itd.

7. Pomanjkljiva je tudi reklama za naše sadje v inozemstvu od strani naše državne uprave. Naša zastopništva v inozemstvu bi se morala nekoliko več pobrigati za potrebno propagando.

8. Naš narod je preveč kratkoviden, zanašamo se na drugega in še-le takrat se pobrigamo za stvar, ko nam teče voda v usta. Več smotrenosti, več uvidevnosti in več komercijelnega duha je treba, hoja po starih potih ne pelje do blagostanja.

VOLITVE ZA INDUSTRIJSKI ODESK ZBORNICE TOI V LJUBLJANI.

V torek, dne 27. septembra t. l., so se pri Zvezi industrijev vršila pogajanja radi sestave enotne kandidatne liste za industrijski odsek. Dosegel se je sporazum med vseni interesiranimi skupinami in so se pogajanja uspešno zaključila. Po tem sporazumu bo Zveza industrijev vložila kandidatsko listo za industrijski odsek, kakor se je sporazumno sestavila.

* * *

Gledališka razstava. Vsled velikega zanimanja in obilnega obiska je sklenila uprava velesejma, da podaljša gledališko razstavo, ki se nahaja v paviljonu K, do pondeljka 3. oktobra. Opozarjamo vse interesente, da si to izredno uspešno kulturno prireditve ogledajo. Razstava je odprta vsak dan od 10. do 12. in popoldne od 1. do 6. ure zvečer. Vstopnina znaša Din 2.—. Prosvetna društva, šole in druge korporacije, ki najavijo upravitve velesejma svoj posej, dobe znižano vstopnino po Din 1.— na osebo. Začasni dohod na gledališko razstavo je preko sejmišča skozi glavni portal ob Gosposvet-ski cesti.

Italijansko pospodarsko poročilo.

Poročila o italijanskem gospodarskem položaju si zelo nasprotujejo. Tu naj povemo kaj pravi Alberto de Stefani, bivši italijanski finančni minister. Osrednji statistični urad izdaja mesečne preglede. Izšel je pregled za avgust. Podatki v njem nam omogočijo bolj natančno ocenjevanje italijanskega gospodarskega položaja. Lahko verjameš tej ali oni številki, ki ti bolj ugaja; presoja posameznih pojavov ni pri vseh enaka. Ta je bolj občutljiv za to, drugi za drugo, kakršna je pač njegova skušnja, njegova korist ali njegova logika.

Poglejmo najprvo nekaj podatkov, tičočih se konsuma. Prodaja domačih tobačnih izdelkov se je v prvih letošnjih sedmih mesecih v primeri z isto dobo lanskega leta dvignila od 175.000 na 181.000 met. stotov, prodaja soli od 1.941.000 na 2.020.000 stotov. Število blagovnih ton v času od 1. januarja do 30. junija se je od lani na letos zvišalo pri izvozu za 542.000, pri uvozu za 136.000; junjska trgovska bilanca nam pravi, da se uvoz krči, da pa ostaja izvoz na približno enaki višini. Znižal se je izvoz živalskih živil, svežega in konzerviranega sadja, navadnih vinskih vrst, bombaževga in volnenega blaga, surove svile in svilenih odpadkov in klobukov; a nazadovanje izvoza teh predmetov je razen pri klobukih le malenkostno. Nasprotno se je pa zvišal izvoz sledečih blagovnih vrst; riža, krompirja, zelenjave, oranž, citron, mandljev, lešnikov, oljčnih tropin, olivnega olja, lanu in lanenega blaga, bombaževga sukanca, umetne svile in njenih odpadkov, cinka, živega srebra, avtomobilov, žvepla, marmorja, raznih kislin, govejih kož, usnjenih rokavic in slamniov. Stefani objavlja nato podatke o uvozu in izvozu ter pravi: »Nobena dialektika ne more ugotoviti v teh podatkih znamenj splošne krize.«

Število parnikov in jadrenic, ki so v prvem letošnjem polletju prišli v italijanska pristanišča in odšli iz njih, je znašalo ca. 233.000, za 10.000 več kot v isti dobi lanskega leta; število ton se je pomnožilo od 17.986.000 na 18.793.000, število popotnikov od 3.478.000 na 3.671.000. Železniška statistika nas o razvoju prometa pouči samo do inkluzivno marca. A to zadostuje za ugotovitev, da tonaža po železnici prepeljanega blaga letos ni nič manjša kot lani.

Gledé na — v zlati valuti — podraženje življenja smo upravičeno pričakovali, da se bo tujski promet skrčil. Imamo statistične podatke za prvih letošnjih sedem mesecev in ti nam pravijo, da se je izkrcalo v italijanskih pristaniščih letos 60.000 popotnikov, lani v isti dobi pa 55.000.

Zlasti je treba poudarjati, da je bilo Amerikancev letos 22.400, lani pa 18.400. — Tu dobri Stefani vedoma ne poroča prav; večji del tujcev, ki pridejo v Italijo, pride po železnici in le majhen del po morju.

Imovina vlagateljev pri poštnih in drugih hranilnicah se od maja 1926 do maja 1927 ni zmanjšala, če pomislimo na zvišano nakupno moč papirne lire; spremenila se je od 23.254 milijonov na 22.703 milijonov. Številčno so šle torej vloge nazaj, po vrednosti pa ne. V maju leta 1926 je bilo 100 zlatih lir isto kot 500 papirnatih lir, leto nato pa 358. Če računimo v zlatu, so se hranilne vloge dvignile od 4651 milijonov na 6340 milijonov. Še večji dvig, v zlatu izražen, zaznamujejo hranilne vloge pri navadnih depozitnih bankah, pri najvažnejših ljudskih in provincialnih bankah ter pri posojilnicah. Tudi pri agenturah Narodnega zavarovalnega zavoda vplačane premije rastejo, prav tako tekoči računi in pošne nakaznice.

Spričo vsega tega ne smemo pripisovati pomnožitvi konkurzov in poravnjav v zadnjih mesecih posebne važnosti in tudi ne pomnožitvi protestiranih menic; to je poudarjala že milanska trgovska zbornica. Podobna znamenja bi se bila pojavila tudi, če bi bili vpeljali stabilizacijsko politiko. Državne finance niso zadostna razlaga za slab gospodarski položaj. Itd. Sedaj lahko z zadoščenjem priznamo, da je gospodarsko delovanje zasebnikov odgovarjalo zahtevam vladne valutne politike.

Tako Stefani.

Pridenemo še par oficijelnih podatkov o gospodarskih razmerah Italije.

Uvoz v avgustu 1926 je znašal 671.377 ton, v letošnjem avgustu pa 590.137 ton; to pomeni nazadovanje 12%. Izvoz v avgustu 1926 234.437 ton, letos 238.778 ton, napredek 1.8%. Vrednost v avgustu 1926 importiranega blaga 2009 milijonov lir, v letošnjem avgustu 1241 milijonov; vrednost eksportiranega blaga pa 1689 milijonov in 1092 milijonov; čeprav je bil eksport po tonah letos večji kot lani, je šla vrednost zelo nazaj. Vsega skupaj je znašal uvoz prvih lanskih osem mesecev 18.313 milijonov lir, letošnjih 14.543½ milj. lir; izvoz lani 11.495 milj. lir, letos 10.212½ milj. lir. Deficit trgovske bilance je letos manjši kot lani. — Obtok bankovcev je šel v avgustu za 127 milj. lir nazaj. — V avgustu so ustanovili 134 novih delniških družb z glavnico 42.8 milj. lir; 62 družb je zvišalo glavnico za 329.1 milj. lir. Likvidiralo je 42 delniških družb z glavnico 84.1 milj. lir, glavnico so zmanjšale 4 družbe za 29.2 milj. lir.

Razširjajte »Trgovski list«!

ZBOLJŠANJE V OGRSKI MLINSKI INDUSTRIJI.

Bralcem »Trg. lista« je znano, v kako težkem položaju se je nahajala lani ogrska mlinska industrija. Sedaj bemo, da se je v novi kampanji položaj te industrije izdatno zboljšal. Ameriška moka je tako draga, da se njena konkurenca za ogrske mline ne bo dosti poznala. Ogrski velemlini so s kampanjo že pričeli. Iz prejšnje kampanje preostale zaloge so prodali in nabirajo sedaj nove zaloge. Sedaj morejo izrabljati zopet 25 do 30 odstotkov svoje kapacitete, dočim so izrabili lani samo 15 odstotkov kapacitete.

* * *

OGRSKI VINSKI TRG.

Položaj tega trga je še negotov; računijo s produkcijskim zaključkom 2½ milijonov hektolitrov, povprečno 12 hl na oral. Domači konsum je porabil v preteklem letu 1.200.000 hl. Pri razmeroma nizkih cenah bi se mogel ta konsum dvigniti za ca. 50%, torej na 1.800.000 ton, in bi preostalo torej za eksport 700.000 do 1.000.000 hl, kakršen bo pač pridelek. Eksporterji pravijo, da je eksport mogoč, če bo maksimalna cena za liter fiksirana s 50 filerji. Producenti zahtevajo zaenkrat 60 do 70 filerjev. Vsled velike konkurence italijanskih, jugoslovanskih, grških in bolgarskih vin se eksport najbrž ne bo mogel razviti v zaželjenem obsegu, in računijo zato s padcem vinskih cen doma na Ogrskem.

* * *

RUSKO NOTRANJE POSOJILO.

Podpisovanje za notranje rusko 200-milijonsko posojilo v svrhu industrijalizacije se vrši v znamenju največje agitacije. Časopisje, industrija, banke, vse javne organizacije so mobilizirali, da bi skupno vsoto kolikor mogoče hitro realizirali. Posojilo je namenjeno najširšim ljudskim plastem, pri kolektivnih podpisih se vplačajo lahko tudi majhni zneski v desetih mesečnih obrokih. 20.000 serij v znesku 25 milijonov rubljev je namenjenih izključno le za zgradbo jezov čez Dnjepr in za tamošnje hidrocentrale, ki bo impozantno delo. Te serije imajo tudi zadevne opombe. Tudi krogi koncesionarjev se zanimajo za to posojilo; tako je na primer podpisal ameriški veleledničar dr. Hammer pol milijona rubljev. Sovjeti so prepričani, da bo posojilo kmalu pod streho.

* * *

BOJ ZA PREGOVNE CENE NA NEMSKEM.

Neprestano se vršijo na Nemškem razgovori med producenti premoga in med državnim gospodarskim ministrstvom. Sedaj so industriji, z ozirom na zopetni dvig produkcijskih stroškov zahtevali še enkrat vsaj 7½% zvišanje cen. To zahtevo označajo kot zelo zmerno. Kljub temu je pa drž. gospodarsko ministrstvo

zahtevo vseeno odklonilo. Ministrstvo je reklo, da je splošni gospodarski položaj proti vsakemu zvišanju cen premoga in da se mora na ta položaj ozirati.

Trgovina.

Sladkorna kampanja v Bolgariji. Velika poletna vročina je sladkorni pesi v Bolgariji zelo škodovala. V septembru je bilo pa preveč dežja, pesa se je vlage napila in je začela po naložitvi hitro gniti, dočim je v fleh se nahajajoča pesa pognala nove liste. Čeprav je s sladkorno peso obdelani svet letos večji kot lani, bo zaključek vsled slabega pridelka in manjše sladkorne vsebine zaostal za lanskim. Lani so napravili 3170 vagonov sladkorja, letos ga bo manj. Domača poraba Bolgarije znaša 2600 vagonov, samo 4'62 kg na osebo.

35 odstotna poravnava tvrdke Neurath. Na zborovanju upnikov že večkrat omenjene insolventne dunajske kovinske tvrdke Neurath je ponudila tvrdka 35 odstotno poravnavo, ki bi jo polagoma izvedli. Odločitev upnikov, ali to poravnavo sprejmejo ali odklonijo, bo prišla šele čez nekaj tednov. Predpogoji, da tvrdka ta poravnalni znesek izplača, je nadaljevanje obrata z zmanjšanim obsegom glade trgovine; glede drugih obratov pa ostane dosedanji obseg nespremenjen.

Rumunski izvozni previšek. Predsednik rumunskih žitnih eksporterjev A. Manisalean pravi, da bo mogla Rumunija eksportirati letos 100.000 vagonov pšenice. Največji zaključki so se izvršili doslej z Belgijo, Francijo, Nemčijo in Anglijo. Za izvoz razpoložljiva množina ječmena obsega 60.000 do 70.000 vagonov; ta množina je sicer za četrtino manjša kot lanska, a njena kvaliteta je prav izborna in nadomesti kvantiteto.

Cena na debelo v Italiji in drugih državah. V Rimu je dne 24. t. m. izšel seznam cen, ki ga izdaja osrednji statistični zavod po dvakrat na mesec. Po tem seznamu so bile v drugem tednu meseca septembra v primeri s cenami na debelo v Italiji cene na debelo v Združenih državah za 50 od sto višje, v Nemčiji za 23 od sto, v Angliji pa so bile cene na debelo prilično enake cenam v Italiji. Ti podatki, pravi agencija »Volta«, dokazujejo, da je bilo popolnoma neosnovano mrmranje onih, ki so trdili, da bodo ostale cene vedno tako visoke, kakor so bile nekaj časa po revalutaciji lire, ki so bile v Italiji višje, nego po vseh drugih državah. Istotako se opaža padanje tudi pri povprečni višini cen na debelo. Dočim so zaznamovali povprečno višino cen na debelo v prvem tednu meseca 485'3 točk, v drugem tednu 484'3 točk, je padla ta povprečna višina v tretjem tednu na 483'2 točk. V primeri z istimi razdobji v preteklem mesecu pa so tekom tekočega meseca padle cene na debelo nič manj nego za 29 odnosno 30 odstotkov.

LISTEK.

Dr. R. Andrejka:

Oris sedanjega stanja našega društvenega prava.

(Nadaljevanje.)

Če se je pa društvo v roku § 6 društv. zakona, torej pravočasno prepovedalo, imajo predlagatelji po § 8 društv. zak. pravico, da se zoper prepoved, izrečeno po deželnem oblastvu (velikemu županu), v 60 dneh pritožijo na ministrstvo za notranja dela. Skoraj dva meseca traja torej prizivni rok, dočim je običajni rok za prizive zoper odločbe vel. župana 4 tedne. Tudi iz tega se razvidi pojačena zaščita pravic udruževanja, ki jo uvaja društveni zakon. Z ozirom na te smerice ni ovire, da se za potekanje tega roka, ki v § 8 dr. z. ni točneje označeno, smiselno uporabljajo določbe zakona o pravnih sredstvih z l. 1896, tako da prične rok potekati od dneva, ki sledi vročitvi odloka o društveni prepovedi.

Zoper prepovedi, izrečene po ministrstvu, kot najvišji upravni instanci, ni priziva. Zato govori § 8 tudi le o

prepovedih, izrečenih po deželnem oblastvu. Ako je torej min. izreklo, bodisi o I. instanci (pri društvih ali zvezah s podružnicami) ali v 2. instanci kot prizivno oblastvo prepoved društva, potem je stvar v administrativnem postopanju končana in vsaka nadaljna pritožba v tem postopanju izključena. Mogoča je le še tožba na državni svet, ki jo je v smislu zakona o državnem svetu in upravnih sodiščih z l. 1922 vložiti v 30 dneh po vročitvi ministrske odločbe.

Ako se je oblastvo, torej veliki župan ali ministrstvo, odločilo, da društva ne prepove, ali pa če se je prepoved v prizivnem postopanju razveljavila ali pa ako se oblastvo v roku § 6 sploh ni odločilo, ima društvo pravico, pričeti s svojim delovanjem. Prvi korak pri tem delovanju je sklicanje ustanovnega običnega zbora, na katerem pokličejo predlagatelji nezabranjenih pravil po vsebini teh pravil društvo v življenje. Ta pravica ne more zastarati in torej ni vezana na noben rok. Predlagatelji lahko šele čez eno ali več let ustanove društvo; nasprotno ne določa zakon nikake dolžnosti, da mora predlagatelj, potem ko so bila pravila vzeta na znanje, društvo tudi ustanoviti. Nasprotno pa se morajo pravila še pred ustanovitvi

jo društva predložiti društvemu oblastvu. Sklicanje ustanovnega običnega zbora, predno so pravila oblastvu predložena, ni le po § 36. društv. zak. sodno kaznivo, ampak je tudi vsako delovanje društva pred tem rokom brez pravnih učinkov in zato tudi tako izvršena izvolitev društvenega oblastva neveljavna. Ako pa se celo društveni občni zbor skliče ali pa društveno delovanje prične, čeprav so bila pravila prepovedana, je smatrati to dejanje kot prestopok kazenskega zakona (§ 297 in 55 avstr. kaz. zak. § 102 srbsk. krim. zak.).

Društvo zadobi svojo pravno osebnost z fiktivnim činom konstituiranja društvenega vodstva, ki se vrši na ustanovnem občnem zboru. Mnogokrat ima društvo interes na tem, da se ta pravni obstoj na nedvomen način dokaže, tako n. pr. če hoče prirediti društveno zborovanje ali pa sklepati pogodbe, nastopiti s prošnjami ali tožbami izven okraja, kjer ima svoj sedež, odnosno izven okrožja društvenega oblastva. Ker se odobrena pravila društev drugim oblastvom v državi, osobito velikim županom in srezkim poglavarjem, ne naznanjajo (treba bi bilo za to ali več kot 300 uradnih obvestil ali pa razglasov v »Službenih Novinah«) je jasno, da državna ob-

lastva, razen pristojnih društvenih oblastev nimajo o pravnem obstoju društva nikakega znanja in da tudi ne vedo, ali je delovanje tega društva v njih okraju odnosno okrožju v skladu z zakoni. Za ta primer je preskrbljeno v § 9 d. z., ki daje društvu pravico, da prejme na zadevno vlogo od svojega deželnega oblastva (velikega župana) pisмено potrdilo o svojem pravnem obstoju po vsebini predloženih pravil. Tudi to potrdilo nima značaja konstitutivnega upravnega akta, ampak je samo posvedočba, torej deklarativni akt. Veliki župan te posvedočbe ne more izdati zgolj na podlagi njemu znanega odloka, s katerim so se vzela društvena pravila na znanje, ampak se mora informirati pri upravnem oblastvu prve stopnje, ali se je društvo v resnici ustanovilo. Srežko oblastvo mora biti o tem poučeno, ako je le društvo pravilno postopalo po § 12 društvenega zakona, po katerem je društveno načelstvo dolžno, da prijavi svoje člane tekom treh dni po izvolitvi njih stanovališča. Prošnje za zgoraj omenjene posvedočbe o pravnem obstoju društva ne vlagajo več predlagatelji, kakor pri pravilih, ampak jih vlaga že društvo samo po svojem načelstvu, ker je tedaj društvo že konstituirano. Prošnja za posvedo-

Nemški kalij. Naročila na nemški kalij so presegla do 14. septembra znesek 900.000 met. stotov čistega kalija in so prekoračila lanski september za ca 75.000 met. stotov. Zanimivo pri tem je, da so se pomnožila zlasti naročila iz Amerike, kjer so v zadnjem času toliko govorili o bojkotiranju nemškega kalija. Vidi se, da ameriški kongresniki nikakor ne sledijo pozivu trgovskega ministra Hooverja na bojkot.

Industrija.

Cementna tovarna »Majdan« v Splitu. Ta velika tovarna je prešla v roke ameriškega milijonarja Petrinović Comp. To je največja tovarna cementa v Dalmaciji, ki producira dnevno 60 vagonov cementa. Veliko podjetje je bilo prej v italijanskih rokah. Ameriški rodoljub, ki je doma iz Supetra na Braču in se je povzpел v vrste ameriških in svetovnih finančnikov, hoče tovarno še povečati in moderno rekonstruirati. Znano je, da konzumira Amerika v veliki večini cement iz Dalmacije. Imenovani je kupil tudi velik magacin kolonijalne firme Paskesc & Aljinović na Francoski obali v Splitu, kjer namerava graditi ogromno stavbo, kjer bodo nameščeni biroji njegovega parobrodškega društva, hoteli, trgovine in dr. prav po ameriškem vzorcu. Stavba je bila prvotno določena na 15 nadstropij, je pa baje občina proti temu, ker bi ta miniaturni nebotičnik zaprl krasen razgled z Marjana. Stavba bo imela samo 7 nadstropij.

General Motor Corporation. Bilanca te velike Fordove tekmovalke za prvo polletje 1927 izkazuje 129.250.000 dolarjev čistega dobička napram 93.3 milijonom v isti dobi lanskega leta. Po odplačilu navadnih glavničnih dividend na prednostne delnice, ki zahteva znesek 4.400.000 dolarjev, ostane še znesek skoraj 125 milijonov dolarjev za izplačilo dividende 14.35 dolarjev na navadne delnice; lani v prvi letni polovici 11.56 dol. Poročilo uprave pravi, da so v prvi letošnji polovici prodali trgovci 840.481 avtomobilov, lani 620.190, tako da se je prodaja dvignila za 36 odstotkov.

Mezdni konflikti v nemški industriji. Po vesteh iz Berlina je bilo predvideti, da bo prišlo po povišanju uradniških plač prej ali kasneje tudi do mezdnih gibanj delavcev. Železničarji stoje na čelu tega pokreta; apelirali so na delavske organizacije, da se takoj spustijo v borbo za povišanje mezd. Borba se je začela zelo resno v vseh strokah in ni izključeno, da bo prišlo tudi do ustavitve dela po nekaterih obratih.

Denarstvo.

Devizni promet beograjske in zagrebske borze. Devizni promet zagrebske borze je pretekli teden znašal 143.4 milijone dinarjev (napram 41.9 in 36.2 milijona dinarjev v predhodnih dveh tednih), devizni promet beograjske borze pa 31.5 milijona dinarjev (napram 38 odonosno 29.75). Kakor smo že poročali, je

devizni promet ljubljanske borze v preteklem tednu znašal 13.9 milijonov (napram 12.7 odonosno 12.1).

Nemško državno posojilo. Pisali smo o 30 milijonskem dolarskem posojilu Prusije. Sedaj pa beremo, da hoče najeti tudi nemška država na ameriškem denarnem trgu posojilo, in sicer v znesku 50 milj. dolarjev. Zaenkrat vprašanje še ni perfektno, vendar se bo pa morala Nemčija prej ali slej obrniti na inozemstvo za tako posojilo, ker se bodo uradniške plače zvišale. Govorijo tudi, da bo najela inozemsko posojilo tudi nemška državna pošta.

Svetovni obtok denarja. Nemški državni statistični urad je naračunal obtok vsega denarja na svetu v začetku leta 1927 na okroglo 94 milijard mark proti 71 milijardam v letu 1913. Svetovnotržne cene so se dvignile od leta 1913 do letos za 50 odstotkov, obtok plačilnih sredstev pa samo za 30.8%. Ta različni razvoj je najbrž posledica plačilnega prometa brez gotovine in pa v nekaterih deželah se vrše večje obtočne hitrosti denarja.

Iz naših organizacij.

Iz trgovskega društva »Merkur«. Učne tečaje za tuje jezike, knjigovodstvo, stenografijo itd. in plesni tečaj otvori trgovsko društvo »Merkur« v Ljubljani tudi letos. Prijave sprejema društvena pisarna, Gradišče št. 17, I. nadstr. do 3. oktobra 1927. Odbor.

Uradni dan Zbornice za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani za Celje in celjsko okolico. Gremij trgovcev v Celju naznanja vsem gospodarskim krogom v mestu Celje in njegovi bližnji in daljši okolici, da uraduje referent zbornice v torek, dne 4. oktobra t. l. od 8. do 12. ure predpoldne v ravnateljski sobi Prevozne družbe d. d. (poslopje carinarnice) v Celju, Savinjsko nabrežje št. 7. Stranke, ki žele kako pojasnilo ali svet v zadevah, katere zastopa zbornica, se uljudno vabijo, da se pri njem v določenem času zglase.

RAZNO.

Vprašanje proste izbire zdravnikov v socialnem zavarovanju. Dne 25. in 26. t. m. se je vršila v Rogiški Slatini letna skupščina jugoslovenskega zdravniškega društva, na kateri je prišlo poleg drugih važnih stanovskih vprašanj na razpravo tudi važno vprašanje socialnega zavarovanja. Že dolgo časa se ču-

jejo glasovi, ki zahtevajo, da se pri socialnem zavarovanju odpravi dosedanji pavšalni sistem uradniških zdravnikov in da se uvede sistem proste izbire zdravnikov. O tem vprašanju je referiral na kongresu v Rogiški Slatini g. dr. Stefanović iz Beograda, ki je predlaga za prosto izbiro zdravnikov, a dr. Korenić iz Zagreba in dr. Fodor iz Beograda sta bila za dosedanji pavšalni sistem. Debata je bila zelo živahna in dolga ter se je zaključila s sledečo kompromisno resolucijo: Jugoslovensko zdravniško društvo smatra na temelju iznešenih referatov na podlagi diskusije, da ni svobodna izbira zdravnikov v delavskem zavarovanju za sedaj izvedljiva in da se ima za sedaj obdržati dosedanji pavšalni sistem. Če nastopijo potrebni pogoji, bo društvo v sporazumu z Osrednjim uradom sklenilo, da se uvede sistem proste izbire zdravnikov.

Pospeševanje avstrijskega poljedelstva. Zakonski načrt o pospeševanju poljedelstva v Avstriji bo v kratkem predložen pristojnim mestom. Načrt zahteva za vrsto let zagotovitev določenih zveznih zneskov za poljedelstvo. Mislijo porabiti v ta namen v dobi 5 do 10 let vsako leto najmanj 10 milijonov šilingov. Razdelitev zneskov bi izvedle poljedelske korporacije.

Izreden pridelek sladkorne pese v Ukrajini. Kakor poročajo ruski listi, je letošnja sladkorna pesa v Ukrajini izredno bogata. Površina zemlje, posejane s sladkorno peso, je znašala 508 tisoč desjatin, to je za približno petino več nego lani. Pri spravljanju tega izrednega pridelka je zaposlenih 325 tisoč delavcev. Mnogo delavcev je bilo najetih v drugih pokrajinah Rusije, zlasti v Kurški guberniji. Pridelano peso bodo obdelali v 140 tovarnah, ki bodo producirale okoli 1.203.000 ton sladkorja, namesto 900.000 ton, kakor se je prvotno predvidevalo. V mnogih tovarnah bodo morali radi tega razširiti obratovanje.

Drobne vesti. Poljski merodajni krogi so sklenili, da bodo zvišali delniško glavnico državne Kmetijske banke od 2.5 na 100 milijonov zlatov. — Reforma avstrijskih zveznih godov je že dobro napredovala in se je posrečilo, da so krili v prvi letošnji polovici iz tekočih dohodkov vse investicije in da so dosegli celo majhen prebitok; lani je v isti dobi znašal deficit več stotisoč šilingov. — Zasebna obrestna mera na Nemškem se dviga. — Francoska zveza surovega železa je znižala cene za oktober pri hematitu za 10 frankov, pri

fosfornem surovem železu za 40 frankov itd. — Regulirali bodo Labo med Kolinom in Rudnikom, kar bo zlasti za eksport sladkorja zelo pomembno. — **Hranilne vloge** na Pruskem so se tekom prvega letošnjega polletja dvignile za 605 milijonov mark. — Govori se, da se je ameriški državni oddelek izrekel proti 30 milijonskemu dolarskemu posojilu Prusije, češ, da posojilo ni namenjeno produktivnim svrham. Banke se sedaj trudijo prepričati državni urad, da je posojilo namenjeno produktivnim svrham. Gre, kakor smo že omenili, za izgradbo pristanišč in za melioracije. Po našem mnenju je to produktivno. — I. G. Farben hoče priti že v oktobru z velikimi množinami sintetičnega bencina na trg, najprvo s 120.000 tonami, ki so že prodane. V bodočem letu bodo napravili 300.000 ton bencina, morebiti tudi nekaj več. Državna nemška železniška družba je dovolila za prevoz sintetičnega bencina nižjo voznino, da izenači cenejši morski dovoz inozemskega petroleja. — Češkoslovaška tvrdka Sykora hoče zgraditi na Ogrskem novo tkalnico in jo hoče opremiti s 3000 statvami. Tvrdka prihaja na Ogrsko s 300 statvami in z obratnim kapitalom 1 milijona pengö. — **Sladkornopesni pridelek** na Ogrskem prav dobro obeta. Toplo polletje je sladkorno vsebino zelo dvignilo. Tovarne računijo za bodočo kampanjo s produkcijo 15.000 vagonov sladkorja.

Prac s predskadki!
Naša prava
KOLINSKA LIKORJA
je res izvrstna!
Čuvajte srce

Ljubljanska borza.

Tečaj 28. septembra 1927	Povpraševanje Din	Ponudba Din
DEVIZE:		
Berlin 1 M	13'51	13'54
Curij 100 fr.	1094'—	1097'—
Dunaj 1 šiling	7'9975	8'0275
London 1 funt	276'10	276'90
Newyork 1 dolar	56'64	56'84
Praga 100 kron	168'03	168'83
Trst 100 lir	308'75	310'75

TRŽNA POROČILA.

Mariborsko sejmsko poročilo. Na svinjski sejmu dne 23. septembra 1927 se je pripeljalo 319 svinj; cene so bile sledeče: mladi prašiči od 5 do 6 tednov stari komad 100 do 125 Din, od 7 do 9 tednov 150 do 200 Din, od 3 do 4 mesece 320 do 400 Din, od 5 do 7 mesecev 420 do 450 Din, od 8 do 10 mesecev 550 do 650, 1 leto stari 1000 do 1100 dinarjev; 1 kilogram žive teže 10 do 11.50 Din, 1 kilogram mrtve teže od 15 do 18 Din. Prodalo se je 216 komadov.

žbo se ne sme odkloniti, ako so vsi pogoji zanjo dani; ako pa društveno oblastvo dožene, da se društvo ni ustanovilo, potem njegovega obstoja seveda ne more posvedočiti, ker bi bilo to v nasprotju s dejanskim stanjem. Priziv zopet tak odlok gre na notranje ministrstvo in sicer velja tu splošni prizivni rok štirih tednov, po zakonu o pravnih sredstvih z leta 1896.

Postopanje pri spremembi pravil.

Kar velja za nova pravila, to velja glasom § 10 društv. zak. tudi za postopek pri izpremembi pravil. Tudi izpremenjena pravila se morajo društvenemu oblastvu predložiti, da jih vzame na znanje. Tudi tu je oblastvo vezano na formalne in materialne predpise §§ 4—8 dr. zak.

Vendar obstojajo tu po naravi stvari same sledeče razlike:

1. **Glede osebe predlagateljev.** Predlagatelji spremenjenih pravil niso več fizične ali juridične osebe, stojče izven društvene organizacije, ampak je to društvo samo po svojih organih, ki so upravičeni ga zastopati na zunaj. O dotični legitimaciji teh organov se bo društveno oblastvo kakor pri vsaki vlogi lahko prepričalo.

2. **Sprememba pravil** ni več povsem

pripuščena svobodni volji društva, marveč je društvo pri tem aktu vezano na določila svojih pravil, ki jih ne sme kršiti. Društveno oblastvo je tu upravičeno, zahtevati dokaze, da se je pri spremembi postopalo v smislu društvenih pravil, ker ima po § 21. in 24. uradoma paziti na to, da društvo ne prekorači ali ne prekrši svojega statutarnega področja. Ako bi se kaj takega zgodilo, odpade kar spočetka glavna podstava za veljavnost izpremembe društvenih pravil. Mogoče je n. pr., da se je že društveni občni zbor nepravilno sklical ali da se je na sicer pravilno sklicanem občnem zboru izglasoval sklep o spremembi pravil proti statutarnim določbam, ki zahtevajo kvalificirano večino ali celo kvalificirano navzočnost članov, ali da na občnem zboru sploh ni prišlo do sklepa vsled odpora večine društvenikov, ali da je sklepal o spremembi pravil za to nepristojni društveni odbor itd. Ali se je predlagana sprememba društvenih pravil izvršila redno in pravilno, to posname društveno oblastvo iz zapisnika občnega zbora, ki ga ima v smislu § 18. zadnji odst. društvenega zakona pravico vsak čas vpogledati in zato tudi zahtevati, da se mu predloži v izvirniku ali poverjenem prepisu.

3. **Sprememba pravil** se tiče samo točk, ki so bile spremenjene. Zato se društveno oblastvo za točke, ki so ostale neizpremenjene, vobče ne bo zanimalo; zato je tudi v interesu društva, da radi hitrejše rešitve oblastvu označi ona določila, ki so bila spremenjena, in da to tudi točno unese, če mogoče z besedilom sprememb v zapisnik občnega zbora. Seveda, ako bi bile spremembe tako bistvene, da bi vplivale na celotni ustroj ali da bi vodile v smer, ki očito nasprotuje v § 6 dr. zak. navedenim izključnim razlogom, potem sme oblastvo ne samo te spremembe, ampak tudi celotno društvo prepovedati. Glede priziva veljajo roki § 8 dr. zak.

Kjer pa teh pomislekov ni, ne sme oblastvo zahtevati spremembo svoječasno odobrenih in od društva neizpremenjenih odstavkov pravil. Zoper to naziranje bi se dalo ugovarjati, da so izključevalni razlogi, ki utemeljujejo prepoved, izrazito javnopravni, se tu ne more govoriti o pridobljenih pravicah stranke, ampak da je oblastvo vsak čas upravičeno, da v varstvo javnih interesov: pravnega reda, zakonitosti in zaščite države prekliče svoj prvotni odlok. To stališče pa nasprotuje odločno ustavno zajamčeni pravici svobodnega udruževanja in tu-

di smernicam sedanjega društvenega zakona. Ako se to stališče sprejme, potem se zanaša v življenje in delovanje društva, ki so šestokrat velikega gospodarskega in socialnega pomena, pravna nesigurnost, potem bi se uvažal po stranskih vraticah v sistem društvene svobode, v istini odkrit koncepcijski sistem, ki bi bil tem nevarnejši, ker bi zadel že delujoča društva in ogrožal ne samo pridobljene pravice teh društva, ampak celo vrsto tretjih oseb in naprav.

Ako se spremembe pravil ne vzamejo na znanje, odonosno ako se te spremembe prepovedo, se s tem društvo kot tako še ne prepove, seveda z izjemo, ki je bila obravnavana v točki 3. Društvo bo pač v tem primeru, ako se ne pritoži, delovalo po prejšnjih nezabranjenih pravilih. Da se to v resnici vrši, za to se ima pobrigati policijsko oblastvo prve stopnje. Sredstva za to mu daje zakon v § 12, odstavek 1 in 2 in v §§ 13, 14, 15, 18, 20, 21 in 25, torej z nadzorovanjem njegovega delovanja, s pregledovanjem zapisnikov občnih zborov, društvenih letnih poročil in razglasov, z nadzorovanjem društvenih zborovanj po odposlancu policijskega oblastva itd.

(Dalje prihodnjt.)

Telefon 2578 Telefon 2578
Ustanovlje- Ustanovlje-
no l. 1886. no l. 1886.
TOVARNA KISA
Jernej Jelenič, Ljubliana, Stara pot 1
(poleg Leonišča) priporoča svoj priznani dobri (poleg Leonišča)
„Majarončkov“ špiritov in vinski kis ter prvo-
vrsten kis za vlaganje sočivja.

Slovenski javnosti — jasna beseda.

Sedem let se že bje borba za železniško zvezo Slovenije z morjem. Sedem dolgih let se je podpisani odbor boril za pošteno stvar, namreč za istočasno in prvovrstno zvezo Kočevja in Črnomlja preko Lukovdola z postajo progo Zagreb—Sušak, katero so začrtali naši železniško-gradbeni strokovnjaki gg. inženjerji M. Klodič A. Hrovat in R. Kavčič. Na podlagi te skupne proge bi bila cela Slovenija na en mah zvezana z našim Jadrantom.

Ogromna večina slovenskih občin, med temi tudi mesto Ljubljana, se je izrekla za Klodič-Hrovat-Kavčičevo skupno progo, istako gospodarske korporacije, na zborovanju v Novem mestu dne 10. januarja 1926 pa so se zastopniki vseh slovenskih političnih strank izjavili za našo progo. Ta je že leta 1922 postala zakon, katerega pa niso diktirali politični razlogi, temveč naši domači železniški strokovnjaki, ki naše razmere in potrebe gotovo najbolj poznajo.

Toda vse to ni oplašilo naših denarno močnih nasprotnikov, da ne bi delali proti nam, ki smo imeli na svoji strani — samo resnico. Toda resnica zmaga počasi, a sigurno in po sedmih letih je resnica vendar zmagala.

Skozi vsa ta leta smo se obračali ob vsaki važni priliki na slovensko javnost, a obračali smo se nanjo, ker smo imeli za sabo mišljenje priznanih strokovnjakov. To smo vedno smatrali za edino pametno stališče in ga smatramo še danes, ko v sedmem letu dela in borbe za pošteno stvar pogumno stopamo pred slovensko javnost, da ji končno javno pokažemo rezultate svojega dela — rezultate, ki jasno kažejo, da je bila naša stvar zares pravična in dobra.

Opri na izvajanja svetovno priznanega geologa univ. prof. v Leipzigu dr. Kossmata in direktorja geološkega inštituta v Budimpešti, Loczy Lajoša in drugih znanih geologov smo opozarjali skozi celih sedem let slovensko javnost na plazovit teren okrog Musilove proge (Kočevje—Brod na Kupi—Brod Moravice), katere gradnja in vzdrževanje bi požrlo ogromne milijone in bi služila samo lokalnim interesom, medtem ko služi naša proga interesom cele Slovenije. Na vsa ta opozarjanja, dokaze, razloge itd., objavljena v treh naših brošurah itd., nismo dobili nikoli stvarne protidokumentacije.

Da smo torej upravičeni izreči to trdo sodbo, bodo dokazala sledeča dejstva: Od železniškega ministrstva v začetku julija t. l. na lice mesta poslana komisija geologov, sestojeca iz univ. prof. gg. Lukovića in Kucha, je konstatirala:

1. Da se Musilova proga nahaja od Kaptola pa vse do Brod Moravice izključno v karbonskem labilnem terenu, t. j. okrog 30 km pri trasi, ki je dolga 44 km. Izhod tunela na Gorici je v eminentno plazovitem terenu, taka trasa se iz geološkega stališča nikakor ne more priporočati.

2. Zupnekova proga (Kočevje—Čabar—Delnice). Preko polovice te trase gre skozi karbonske formacije, a zanjo veljajo istaklo vse slabe lastnosti teh formacij, tako da se ta trasa ne more priporočati z obzirom na nepovoljne geološke prilike.

3. Klodič-Hrovat-Kavčičeva proga (Kočevje in Črnomelj—Lukovdol—Srpske Moravice). Cela ta trasa leži v terenu, ki je po svojem morfološkem karakterju brez osebitih terenskih in geoloških težkoč. Proga leži torej v popolnoma zdravem terenu, razen zadnjih 150 (reci: stopetdeset) metrov, ki se jih je pa lahko izogniti.

Komisija inženjerjev, imenovana od železniškega ministrstva, je istaklo v mesecu juliju imela proučiti vse v poštev prihajajoče trase za zvezo Slovenije z morjem. Ta komisija pa ni dosegla zaželenega rezultata: ni se namreč izrekla niti za eno niti za drugo varianto, vendar pa priznava, da je Klodič-Hrovat-Kavčičeva proga v interesu vse Slovenije, medtem ko so druge samo lokalnega značaja. Komisija je bila sestavljena iz gg. inženjerjev Babovića, Vaskovića, Dimitrijevića in Alačevića. Nadvse čudno

je, da se komisija ni hotela izreči jasno in da v gotovih stvareh direktno izbegava prilični stvari do dna, to tembolj, ker je morala ta komisija imeti za podlago mnenje geologov, ki so dokazali, da je Klodič-Hrovat-Kavčičeva trasa najboljša. Dokaz za našo trditev nam je vseuč. prof. g. inženjer Alačević iz Zagreba, ki je bil član te komisije in je dal oddvojeno mišljenje, ki ga mi tu doli navajamo, vsekakor pa je dokaz neinformiranosti, če kdo trdi, da se je komisija izrekla za Zupnekovo varianto, ki je več ko polovico svoje dolžine v strogo plazovitem terenu in predstavlja najdražjo izmed vseh variant. Vseh slovenski javnosti povemo, da je ta varianta definitivno pokopana, to je izjavil sam železniški minister, vojaška oblast ter najmerodajnejši faktor pri Direkciji za nove gradnje, ki je prišel po gori-omenjeni julijski komisiji osebno na teren, da preišče sam, kar prejšnja komisija ni mogla oziroma ni hotela jasno ugotoviti. Po rezultatu študij tega najmerodajnejšega faktorja je mogoča trasa iz Kočevja edino po Klodič-Hrovat-Kavčičevem načrtu preko Starega trga na Srpske Moravice; to si naj Kočevje dobro zapomni, kajti druga trasa, ki pride v poštev, je trasa iz Ribnice preko Grčaric, Bele vode, Lazca, Novega kola, Trčca, Črnega luga na Delnice. Čeravno bi bilo zelo zanimivo, če bi navsezadnje Kočevje ostalo brez vse zveze, moramo priznati, da je trasa iz Ribnice samo poskus, da se preštudira vse dane možnosti. Proga iz Ribnice bi bila dolga okrog 78 km in bi tekla samo 10 km oddaljena od italijanske meje in to v dolžini 20 km; tu se misli radi meje celo na ozkotirno izpeljavo. Priznati moramo, da je Kočevje gospodarski centrum z jako razvito lesno in tekstilno industrijo itd., ki se nikakor ne sme pustiti ob strani.

Naša borba stoji slej ko prej na stališču, da je treba tudi krajem okrog Čabra in Prezida pomagati z zgraditvijo dobrih cest ali z ozkotirno šumsko železnico za eksploatacijo tamkajšnjih gozdov. Zato ima naš odbor tudi v tem oziru že podrobno izdelan načrt, kako odpomoči tem krajem.

Toda zveza Slovenije z morjem mora biti res v interesu cele Slovenije in kot dokaz za to navajamo mnenje univ. prof. ing. Alačevića. Prosimo pa vse Slovence, ki jim je količkaj na tem, da dobi Slovenija gospodarsko osamosvojitve, da se potrudijo in res pazljivo prečitajo mišljenje nepristranskega človeka univ. prof. Alačevića. Prosimo pa zato, da bo slovenska javnost res vedela, za kaj gre, zakaj nemala krivda, da nismo še dosegli zveze Slovenije z morjem, zadene slovensko javnost samo, ki se je dala begati zaradi nestvarnih razlogov, ker se ni poglobila sama v stvar, ki je uprav za njo eminentno življenjskega pomena. Upamo, da ta poziv ne bo ostal glas vpijočega v puščavi.

MISLJENJE UNIV. PROF. ING. ALAČEVIĆA,

člana komisije iz julija meseca t. l., dostavljeno železniškemu ministru, se v glavnem glasi:

Od vseh mnogobrojnih študiranih variant za zvezo Kočevje s sušaško progo so ostale samo tri, o katerih se more razpravljati, in to:

1. preko Čabra na Delnice,
2. preko Broda na Kupi na Brod Moravice,
3. preko Starega trga in Radenc na Vrbovsko (Srpske Moravice).

Ad 1. Kočevje—Čabar—Delnice (Zupnekova proga). Čeravno je za relacijo Sušak najkrajša zveza, se ne more priporočiti radi ogromnih terenskih težkoč v delu planinskega karakterja terena, kateri po velikem delu sestoji iz karbonskih in verfenskih škrljencev, ki so za gradnjo nevarnost. Tudi bi nova proga bila poleg postoječe sušaške proge jako draga in v daljših delih nesigurna. Zaradi neposredne bližine državne meje in obilice umetnih objektov je ta proga za slučaj komplikacij jako nesigurna in bi bila takoj prekinjena. Poleg tega bi se v slučaju rokade Ljubljana—sušaška proga

in v slučaju deževnih perijod, radi plazovitosti tal moglo zgoditi, da postane proga za dalj časa neuporabljiva in to ravno v slučaju največje potrebe. Proga je približno 60 km dolga in je najdražja od vseh variant. Odločno sem proti taki progi.

Ad 2. Kočevje—Brod na Kupi—Moravice (Musilova proga). Z ozirom na popolno nesigurnost in labilnost tal na velikih širinah in globinah na odseku Brod na Kupi—Brod Moravice in na dejstvo, da bi se z izpeljavo te nove proge izpod že postoječe sušaške na nevaren način ogrožala že postoječa proga, se strinjam z mišljenjem ostalih gospodov članov komisije, da je trasa študirana od Direkcije za gradnjo novih železnic od Broda na Kupi do Brod Moravice neizvedljiva. Kar se tiče padcev in lokov, sem mišljenja, da se na vseh novih progah v zvezi s sušaško progo uporabijo enaki usponi in minimalni loki kakor na sušaški progi (16‰, 25‰ in r = 275 m). Tudi priključek pri Brod Moravicah je zelo nepovoljen in bi zahteval velikih del za novo postajo in to za diriganje in delitev vlakov v obeh smereh. Iz tega razloga in zaradi slabega terena ni priporočljiv noben priključek na odprti progi izmed Srpskih Moravic in Delnic.

V slučaju kakega drugega priključka od Broda na Kupi s sušaško progo med postajama Sušice in Delnice bi se proga podaljšala vsled večje višine, katero bi bilo treba premagati (Brod na Kupi 230 m nad morjem, Brod Moravice 541 metrov nad morjem, Sušice, Delnice pa 780 m nad morjem) približno za 11 km v primeri s progo na Brod Moravice in to vse v zelo težkem planinskem terenu. Niti s tem podaljšanjem se ne bi mogli izogniti karbonskim škrljencem. Izpeljava in podaljšanje proge v takem terenu bi zelo podražilo že tako in tako drago progo. Zaradi nevarnosti terena velja isto, kakor je rečeno za progo preko Čabra in Delnice. Z ozirom na rečeno sem odločno proti izvršenju spoja Brod na Kupi—sušaška proga.

Ad 3. Kočevje—Stari trg—Vrbovsko—(Srpske Moravice) s priključkom iz Črnomlja (Klodič-Hrovat-Kavčičeva proga).

Ostane nam še tretja varianta po Poljanski dolini preko Starega trga, Radenc in Lukovdola, katero bi trebalo po najkrajšem in najpovoljnejšem potu privedi na že postoječo in za vse potrebe prometa zgrajeno postajo Srpske Moravice, ki ima 19 tirov, vodno postajo, kurilnico in vse ureditve velike dispoziijske postaje. Ona je obenem začetna postaja za gorski del sušaške proge.

Kakor je komisija geologov konstatirala, pelje ta trasa skozi popolnoma čvrst in sigurnen kraški teren (vapnenc in dolomit). Po moje mišljenju je ta trasa Direkcije za gradnjo novih železnic, od katerih imamo že slojne načrte in detajlni vzdolžni profil v glavnem tehnično dobro položena. Njena dolžina je 44,74 km. Dolžina v relaciji proti Sušaku je od Kočevja—Stari trg—Radence—Srpske Moravice—Brod Moravice za 10 km daljša od one Kočevje—Brod na Kupi—Brod Moravice, a vsled manjših usponov in manjše premagane višine je virtualna dolžina te proge ista, kakor ona preko Broda na Kupi na Brod Moravice. Stroški gradnje bodo nesporno daleko manjši od vseh ostalih variant vključno dvema velikima objektoma. Prvi je viadukt preko Kolpe pri Radencih, za katerega je izbrana najbolj ekonomična višina od ca. 85 m. Drugi je tunel skozi Lovnik, dolg 4930 m, ves v dolomitu in apnencu razen približno 150 m pri izhodu pri Vrbovskem-Zelu.

Ta zveza je vojaško najbolj zaščiten, ker je bolj oddaljena od meje kot vse ostale variante. Poleg tega je v čvrstem kraškem terenu in jo je težko resno poškodovati, a lahko jo je popraviti. Kar se tiče rokade, je zelo sigurna, ker ni niti približno in niti predaleč od meje, a kar je najglavnejše, ni treba prevažati čet po plazoviti, nesigurni progi okrog Brod Moravic. Kar se pa tiče visokega mostu, je znano dejstvo, da se tudi največji objekti zelo težko pogode iz aeroplanov, kateri letijo s hitrostjo od 100 do 200 km na uro in to v višini več tisoč metrov. Ravno tako je nesigurno streljanje iz topov na daljino od čez 45 km. Medtem bi se pa dalo izogniti temu nedostatku na

ta način, da se viadukt napravi v etažah tako, da bi se eventualna poškodba dala lahko popraviti. Poleg tega bi se dalo z manjšimi stroški za ta slučaj zgraditi eno cestno-vojaško zvezo z ostrejšimi loki, s tem da se podaljša proga za okroglo 7 km in to z istim padcem, kakor na ostali progi in da se napravi obenem nizek most. V slučaju poškodbe velikega mostu bi se moral položiti tir po tem delu proge, ki bi sicer služila za cestni prehod preko Kolpe, ki bi bil za ta kraj itak nujno potreben. Neracionalno bi bilo samo zaradi eventualne in redke možnosti poškodbe za slučaj vojne z večjimi gradbenimi in prometnimi stroški voditi za vse čase progo na eno nižjo točko in tako dvigati tovor na večjo višino.

Po vsem, kar sem gori obrazložil, predlagam, da se ta trasa vzame za podlago detajlnega študija in izvedbo projekta, ker je nesporno najboljša od vseh predloženih variant. Takozvana protivna smer te trase v smeri proti Jadrantu je preiščena, ker je to razvijanje diktirano zaradi doline Kolpe in priključka na obstoječo progo, a ima veliko prednost priprave in kratke zveze s Črnomljem, a preko Sevnice—St. Janž z vzhodno Slovenijo. Poleg vsega tega edino ta trasa preko Poljanske doline skrajša pot iz Slovenije v Dalmacijo preko Ogulina, kar pušča vse ostale variante v nemar, tako, da z njeno zgradbo prav lahko odpade direktni spoj Črnomelj—Ogulin in to samo z neznatnim podaljšanjem te relacije. Takšna rešitev vprašanja bi bila vsekakor koristna za državne finance, ker bi se s tem prihranili težki milijoni, kar se mora pri vseh novih železniških zvezah resno upoštevati, posebno z ozirom na dejstvo, da je potreba železnic po vseh krajih naše kraljevine zelo velika. S spajanjem prog se pa zmanjšajo tudi eksploatacijski stroški pri železnicah. Razlika v gradbenih in vzdrževalnih stroških bi znašala tudi do sto milijonov dinarjev, katere na drugih krajih nujno rabimo. Pri detajlnem študiju priporočam, da se proučijo vse možnosti direktnega izhoda od Lukovdola na postajo Srpske Moravice, pa četudi z 1½ kilometra daljšim tunelom skozi Lovnik, kateri bi bil ves v dobrem, čvrstem materialu. Obenem priporočam temeljiti študij direktne zveze Črnomelj z edinim prelazom preko Kolpe.

Globoko mi je žal, da se nisem mogel v tem vprašanju zediniti z gg. kolegi, člani komisije, izjavljam pa, da so me pri tem vodili samo splošni državni interesi, a predvsem sem imel v vidu lažje razvijanje prometa in čimmanjšo obremenitev državnih financ.

Ing. Jerko Alačević, univ. prof.

—0—

Slovenski! Prebrali ste strokovnjaško mnenje univ. prof., uvideli ste stvarnost njegovih razlogov, ki so jasni kot beli dan. Za našo progo so se torej izrekli naši prvovrstni strokovnjaki kot gg. geologi, univ. prof. Lukovič iz Beograda, Koch iz Zagreba in univ. prof. ing. Alačević iz Zagreba. To je najboljša pohvala za delo naših domačih železniških strokovnjakov—inženjerjev Klodiča, Hrovata in Kavčiča. Nepobitno so torej dokazali strokovnjaki, da je naša proga najboljša. Kaj je torej storiti sedaj?

Kdor hoče, da dobimo čimprej zvezo Slovenije z morjem, da se enkrat neha politika zavlačenja, komur je za to, da se državi in Sloveniji prihranijo milijoni, ta bo z vsemi sredstvi delal na to, da se vsi Slovenci brez razlike strank združimo in enkrat kategorično zahtevamo začetek gradnje zveze Slovenije z morjem po Klodič-Hrovat-Kavčičevem skupnem načrtu, ki je nesporno najboljši. To pa bomo dosegli le tedaj, če bomo naše narodne predstavnike, ki grede v kratkem v Beograd, pozvali, da si naj kot eno prvih in najsvetejših nalog postavijo dosego graditve zveze Slovenije z morjem v najkrajšem času.

Odbor za zvezo dolenskih železnic iz Kočevja in Črnomlja preko Lukovdola z reško progo.

Anton Lušin, predsednik; Jure Koc, tajnik.

Veletrgovina
A. ŠARABON
v Ljubljani
priporoča
špecerijsko blago
raznoverstno žganje,
mleko in doletne pridelke, raznoverstno
rudninsko vodo.
Lastna pražarna za kavo
in mlin za dišave s
električnim obratom.
Čeniki na razpolago!

VINOČET
tovarna
vinskega kisa, d. z. o. z., Ljubljana
nedi
najfinejši in najokusnejši
namizni kis iz pristnega
vina.
Zahtevajte ponudbo!
Tehnično in higijenično najmodernejše
urejena kisarna v Jugoslaviji.
Pisarna: Ljubljana, Dumajeva cesta 1a, II. nadst.

LJUBLJANA - GREGORČIČEVA ULICA 23 - TEL. 2532

TISKARNA MERKUR
TRG.-IND. D. D.
SE PRIPOROČA
ZA TISK VSAKOVRSNIH
TISKOVIN ZA TRGOVCE, OBRTNIKE,
INDUSTRIJCE IN URADE.
LASTNA KNJIGOVESNICA.

VELETRGOVINA
kolonijalne in špecerijske robe
IVAN JELAČIN
LJUBLJANA
Zaloga sveže pražene kave, mletih dišav in rudninske vode.
Točna in solidna postrežba!
Zahtevajte cenik!